

ترتیب اولویت نویسندگان مقالات

ویرایش صفرم، خردادماه ۱۳۹۴

ترتیب اولویت اسامی نویسندگان مقالات یکی از موضوعاتی است که برای اکثر دانشجویان و مهندسان جوان بدرستی تبیین نشده است. لازمه یک کار گروهی، تبیین شفاف وظایف، اختیارات و امتیازات افراد گروه است. در این راهنما، بر مبنای نظر بخشی از صاحبان نظران، خطوطی اصلی در خصوص اولویت ترتیب اسامی نویسندگان مقالات برای همکاران یک سازمان یا صنعت پیشنهاد شده است. البته در جوامع علمی، نباید حساسیت نامعقولی در این خصوص بروز کند. دو محقق که کارهای مشترک متعددی انجام می‌دهند، ممکن است با توجه به نقشی که دارند، به تناوب، نویسنده نخست شوند و این موضوع توافقی است؛ اما در کل اگر اواسط یا انتهای کار اختلافی بروز کرد، نیاز به معیاری روشن و پذیرفته شده است. در صورتی که از ابتدا آیین‌نامه یا پروتکلی موجود باشد، عمل به آن ضروری است. اولویت ترتیب اسامی استاد-دانشجو شامل جنبه‌های آموزشی پژوهش و تدوین مقاله، نحوه بازنگری و پاسخ به داوران مقاله نیز می‌شود که موضوع را کمی متفاوت می‌کند و نیاز به نوشتار دیگری دارد.

- اغلب دانشجویان و مهندسان جوان به اشتباه تصور می‌کنند که هر کس از لحاظ نفر-ساعت کار بیشتری انجام داد، نویسنده نخست باید باشد.
- نویسنده‌ای که «ایده مشخص مقاله بر اساس نوآوری آن (شامل فرضیات و روش حل)» را می‌دهد و هدایت کار علمی را انجام می‌دهد، نویسنده نخست مقاله است. البته ایده مشخص مقاله این نیست که کسی بگوید شما در زمینه «کنترل هواپیما» یا «کنترل غیرخطی هواپیما» کار کنید. بدیهی است که در صورت صلاحدید نویسنده نخست، وی می‌تواند جایگاه نخست را به نویسنده دوم واگذار کند.
- در صورتی که ایده مشخص مقاله، روتین و سهل‌الوصول بوده، اما انجام کار نه تنها روتین نبوده بلکه غامض بوده و نیاز به خلاقیت‌های ارزشمند متعددی داشته باشد (تشخیصی با اهل فن است)، آنگاه اسم نویسنده ایده‌دهنده در جایگاه دوم قرار می‌گیرد (با فرض دو نویسنده).
- ترتیب اسامی بر مبنای سمت نیست. عبارت دیگر، سمت بالاتر لزوماً منجر به اولویت در ترتیب اسامی نمی‌شود. البته در یک سازمان با ساختار و جایگاه صحیح، بطور معمول، آن کسی که ایده علمی مشخصی را می‌دهد و هدایت علمی کار را دارد، محقق ارشد با سمت بالاتر است.
- ترتیب اسامی نویسندگان مقالات بر مبنای تأمین اعتبار نیست. عبارت دیگر، رئیس صنعت یا آزمایشگاه به صرف سمت خود، جایگاهی در اسامی نویسندگان ندارد. در غیر اینصورت، مقالاتی که از دستگاه‌های دولتی به چاپ می‌رسد، اسامی سلسله مراتب تا وزیر و رئیس جمهور هم باید در مقاله درج شود. تشکر از تأمین‌کننده (گان) اعتبار مالی پروژه در بخش قدردانی مقاله می‌آید. البته اگر کسی که تأمین هزینه می‌کند یا سمت بالاتر دارد، ایده مشخص مقاله را دهد و هدایت کار علمی را انجام دهد، به تبع آن، نویسنده نخست مقاله خواهد بود.
- کسی که امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در اختیار گروه می‌گذارد (بدون کمک فکری و فنی)، جایگاهی در اسامی نویسندگان ندارد و در بخش قدردانی ذکر می‌شود؛ اما اگر **setup** کار در اثر خلاقیت فرد یا گروهی ساخته شده باشد، این افراد نیز سهمیم هستند. در صورت عدم شناخت از نظرات افراد گروه، از ابتدا وظایف و جایگاه‌ها مشخص شود و در صورت لزوم مکتوب نمایند.
- اگر مقاله‌ای سه نویسنده داشته باشد و نویسنده اول ایده مشخص مقاله را بدهد و هدایت کار علمی را داشته باشد، آنگاه ترتیب نویسندگان دوم و سوم با فرض خلاقیت برابر و با فرض صحت انجام کار و راندمان مساوی طرفین، بر اساس نفر-ساعت خواهد بود. عبارت خلاصه، با فرض خلاقیت برابر، ترتیب نویسندگان دوم و سوم بر اساس حجم کار خواهد بود.
- در خصوص ترتیب نویسندگان، خلاقیت فرد بسیار با ارزش‌تر از نفر-ساعت محسوب می‌شود. به عبارت دقیق‌تر، برای ارزش‌گذاری «خلاقیت فردی» باید میزان نفر-ساعتی بیش از نفر-ساعتی که آن خلاقیت به ظهور رسیده است، لحاظ کرد. همچنین کار کسی که کد کامپیوتری را می‌نویسد، بسیار با ارزش‌تر از کار کسی است که کد را اجرا می‌کند. بعضی از دانشجویان یا محققان مبتدی در واقع، اپراتور اجرای کد هستند و به صرف زحمات زیادی که در اجرای کد و آماده‌سازی نمودارها می‌کشند، بیش از دیگران در خصوص ترتیب اسامی نویسندگان مدعی هستند.
- در صورتی که ایده مشخص مقاله، مشترکاً حاصل شده باشد، آنگاه میزان خلاقیت طرفین و حجم کار ملاک خواهد بود.
- هنگامی که فردی ایده مشخص مقاله را می‌دهد، اما توانایی هدایت کار علمی را ندارد، لزوماً نویسنده نخست نخواهد بود؛ مگر اینکه ایده بسیار ناب و انجام کار کاملاً روتین باشد. فرض کنید که در کنفرانسی حضور دارید که در حوزه تخصص شما نیست؛ اما با توجه به مباحث مطروحه در کنفرانس، ایده‌ای مشخص به ذهنتان خطور می‌کند که انجام یا هدایت انجام آن در تخصص شما نیست. با این پیش‌فرض، اگر فرد دیگری دارای تخصص در آن حوزه، آن کار را بدون کمک شما و تنها با گرفتن ایده از شما انجام دهد، نویسنده نخست خواهد بود و فرد ایده‌دهنده، بسته به نقشی که دارد ممکن است نفر دوم باشد. البته اگر در متن مقاله به موضوع فوق اشاره شده باشد، دیگر ترتیب اسامی اهمیتی ندارد.
- در بعضی از زمینه‌ها مانند فیزیک نجوم و استفاده از یک تلسکوپ که با یک تیم بزرگ اداره می‌شود، ممکن است تعداد همکاران بیش از ۱۰ نفر باشد که تبعاً همه اعضای تیم در نتیجه سهمیم هستند و به عنوان نویسنده مقاله می‌آیند. در اینگونه موارد بر حسب سلیقه، حتی ممکن است، اسامی به ترتیب حروف الفبا ذکر شود و در متن مقاله نیز معمولاً مشخص می‌شود که هر کس چه کاری را انجام داده است.

گردآوری و تنظیم: سید حمید جلالی نائینی